

PAP MÁRIA

A LELKÉSZNŐ BEILLESZKEDÉSE A GYÜLEKEZET ÉLETÉBE: EREDMÉNYEK ÉS NEHÉZSÉGEK

Nem szeretném, ha a dolgozatom elcsúszna a feminizmus felé, de nem is akarom leleplezni a nehézségeket, melyek női mivoltomból származnak.

A dolgozat elkészítése rendjén szerettem volna a többi, lelkészi szolgálatot teljesítő kolleganőimmel is elbeszélgetni, de a távolság, ill. az idő rövidsége ezt nem engedte meg. Ezért a munkám teljesen személyes hangnemben íródott. Előrebocsátom, hogy ahhoz, hogy kimerítően beszélni tudjak a témáról, sokkal több tapasztalatra volna szükségem, mint az a két év, amióta lelkészi szolgálatot teljesítek, és még magamnak is választ kellene kapnom jó néhány olyan kérdésre, amelyekre eddig még nem sikerült. De talán ez a mai beszélgetés is közelebb visz a megoldáshoz.

I. A lelkész - lelkésznő

A modern társadalmak szocializált szférája férfiközpontú, a nők számos területen és vonatkozásban hátrányban vannak. Most nem óhajtok bővebben kitérni a munkamegosztásból, a társadalom által szentesített hagyományos férfi és női szerepek kapcsolatából származó különbségekre. Tény az, hogy amikor 1990-ben egyházunk hosszú idő után újra biztosított női helyeket is a teológián, elindított egy folyamatot, mely alapjaiban támadta meg a hagyományos, évszázadok óta kialakult „lelkész-modellt”, és új lehetőségeket biztosított.

Az egyházközösségben az egyház egyedüli, mindenki által legitimnek elfogadott képviselője a lelkész. A gondnok, a presbiterek a közösség életvilágának szerves részei, benne élnek nem-gondnokként, nem-presbiterként is. A lelkész csak a funkciója, társadalmi pozíciója által van jelen a faluban. Kapcsolatrendszerét, a közösség tagjaihoz fűződő viszonyát, betöltött szerepét meghatározza lelkész mivolta. A lelkész, kiemelt társadalmi, közösségi helyzeténél fogva, a vele találkozó, személyközi kapcsolatba kerülő híve számára nem mint „X. Y. személy” jelenik meg, hanem mint „tiszteletes úr” vagy „tiszteletes asszony”. A lelkészt falun körülfogja egyfajta eltávolító és kiközösítő „aura”: lakhelye a parókia, átmenet a templom és a családi ház között; a lelkész hétköznapi palást nélkül is a „szakrális szférát” képviseli, ezért várják el tőle a „rendes öltözködést”, „példamutató magatartást” minden vonatkozásban. És természetesen mindenekelőtt a lelkész - férfi. A nők megjelenése új helyzetet teremtett már a kezdetektől, a megnevezés, megszólítás apró-cseprő gondjától a kihelyezés nagy pillanatáig.

Amikor 1990-ben elindultunk első legációk utunkra, még nem tudtuk, hogy a különböző gyülekezetekben megjelenésünk milyen gondot okoz.

Ugyanis rögtön megérkezésünkkel felvetődött a megszólítás kérdése: legátus, legátuskisasszony, tiszteletesasszony?...hogyan is szólítsanak? A teológián már elfogadottá vált a „teológusnő” kifejezés, így átfordítva „legátusnő” lett belőlünk. Természetesen már teológiai éveink alatt megnyilvánult egy bizonyos „tartózkodás” a női hallgatókkal szemben; volt például olyan gyülekezet, melynek lelkésze „megüzente”, hogy legátusnőt nem fogad. Hogy ez személyes bizalmatlanságának vagy a gyülekezet óhajának volt-e az eredménye, nem tudom. Mindenesetre azokon a helyeken, ahol megfordultunk, nagy szeretettel fogadtak.

Visszatérve a megnevezésre, amikor 5 évvel később kikerültünk a gyülekezetbe, ugyanazzal a problémával álltunk szemben. A már szolgáló Harringtonné Szánthó Anikó a „lelkészasszony” elnevezést használta. Én ezt nehézkesnek és „szórszálhasogatónak” tartottam, így tiszteletesasszony vagy „lelkész” lettem, a gyermekeknek „papnéni”. Az első megnevezéssel csak az a baj, hogy félreértésekre ad okot - ha tiszteletesasszonynak mutattak be, a tiszteletes urat keresték, és minden alkalommal el kellett magyaráznom, hogy én vagyok a „tiszteletes”. A „lelkész” inkább a gyülekezet értelmiségi rétege használta /használja, bár szerintem ez a szó torzszülemény. Édes anyanyelvünk valahogy túl egyszerűen, már-már primitíven oldja meg a személyek nemi megkülönböztetését, a ritka esetekben, amikor egyáltalán megteszi. Mikor a társadalmi életben, a munkamegosztás területén mindinkább megjelentek a nők is, úgy oldotta meg a kérdést, hogy az illető mesterség neve mellé odabiggyesztette a -nő képzőt (tanárnő, orvosnő). Bár a mesterség megőrzi névadó jellegét, a cselekvő személy valahogy másképpen, más eszközökkel csinálja ugyanazt – tehát egy kicsit mást csinál. Így volna? Egyáltalán hogyan csinálja azt, amit csinál? A férfi-lelkész mércéjével mérve/egy új női-lelkész-mérce (létezik ez?) szerint? Mind-mind megválaszolhatatlan kérdések, és nemcsak számomra.

Ezelőtt hét évvel a nők is lehetőséget kaptak egyházunkban a bizonyításra. De az a tény, hogy az egyház főhatóságai minden évben megszabott számú „lány-helyet” adnak a teológiai felvételik alkalmával, bizonyítja azt, hogy még mindig nincs jogegyenlőség a férfiak és nők között, ill. bizonyítja azt, hogy az egyház még „kísérletként” kezeli ezt a kérdést, és az óvatos várakozás álláspontjára helyezkedik. A bizonyítás reményével bocsátottak minket útra, és a bizonyítás „Damoklesz kardja” lóg azóta is a fejük felett.

1995. óta három generáció „nő-lelkész” végezte el egyetemi tanulmányait. A 7 nő közül jelenleg négy teljesít aktív lelkészi szolgálatot, 2 vallás-tanár, 1 tanulmányúton van. Természetesen feltevődik a kérdés: lelkész vagy vallástanár? Mi lesz a továbbiakban a hallgatónők sorsa?

II. A hagyományos lelkész-modell

Egyházunkban több kialakult lelkész-modell van, ezek részben fedik egymást, részben különböznek. Az így kialakuló összképet hagyományos lelkész-modellnek neveztem, és megpróbálom elemeire bontani.

1. Felső egyházi hatóságok, ill. tanárok elvárásai által képviselt modell. Ez a maximális elvárás modellje. *Milyen egy jó lelkész?*

a/ Alapos teológiai tudással rendelkezik.

- b/ Szüntelenül képezi, fejleszti magát.
- c/ Jó vezető, jó szervező.
- d/ Rendelkezik empátia-készséggel.
- e/ Jó szónok, elkötelezett közösségi ember.
- f/ Munkájában (ügyvezetői is) lelkiismeretes és pontos.
- g/ Népmvelő.

2. *Kollegák szerint:*

- a/ Kollega és potenciális vetélytárs.
- b/ Megbízható.
- c/ Intellektuális beállítottságú - önképzés.
- d/ Gerinces.
- e/ Jó barát, szolgálatkész.

3. *Gyülekezet szerint:*

- a/ Jó szónok - megfelelő teológiai tudással rendelkezik.
- b/ A nép nyelvén beszéljen ("azt prédikálta, hogy a búza között mi gazok vagyunk, konkolyok - azt bíza!").
- c/ Jó megjelenésű („jó szál embőr”).
- d/ Jó kapcsolat a hívekkel, de ugyanakkor tartózkodó („a néptől ne szakadjon el teljesen, legalább színben ne”).
- e/ Hazafi („jó magyar érzelmű”).
- f/ Népmvelő („tegyen a faluért”).
- g/ Jó gazda.

4. *A teológiai hallgatók lelkész-modellje*

Minden teológiai hallgató magával hoz egy valós vagy képzelt modellt, mely az idő, tapasztalatok, körülmények folytán átalakul, bővül, változik. Ez általában saját lelkészének a modellje, mely a legációk által, teológiai tanulmányai rendjén gazdagodik, és igazodni próbál a tanárok által elvárt modellhez.

Az itt felsorolt modellnek egyetlen hátrányuk van: férfiak által, férfiak számára teremtett modellek. Amikor 1990-ben teológiai hallgatóként Kolozsvárra kerültünk - mi is egy ilyen „hagyományos lelkész-modellel” rendelkezünk, és öt évvel később sem változott a helyzet. Ezalatt az öt év alatt ugyan találkoztunk amerikai nő-lelkészekkel, de ezen találkozások rövidek voltak, anélkül, hogy különösebb nyomot hagytak volna. Egyszerűen csak megerősítették, tudatosították bennünk, hogy hátrányban vagyunk, hogy sokkal többet kell dolgoznunk és bizonyítanunk, mint férfi kollégáink. Ez a „kettős mérce” a megítélésünkben végig megmaradt, és talán hozzájárult ahhoz, hogy teológiai éveink alatt részünkről kevesebb volt a kezdeményezés, az új utak keresése, inkább megpróbáltunk alkalmazkodni a „férfiak világához”, megfelelni a „hagyományos lelkész-modell” elvárásainak.

III. Nő-lelkész és gyülekezet

Ezeket az említett elvárásokat vittük magunkkal, amikor 1995 szeptemberében elfoglaltuk lelkészi állásunkat.

A gyülekezettel való találkozáskor nem okozott gondot női mivoltom, ezt Szentivánlaborfalván talán nagyban elősegítette az a tény is, hogy a gyüle-

kezet hosszabb ideje lelkész nélkül maradt, és az utolsó beszolgáló lelkész elég kedvezőtlen benyomást hagyott maga után. Női mivoltom így számukra egyfajta garancia volt, hogy az elődömmel kapcsolatos problémák nem fognak megisméltódni.

A nő-lelkész megjelenése új helyzetet és új megoldásra váró feladatokat eredményezett. Az első a már említett megszólítás ügye, és aztán jöttek a többiek.

A szószéki szolgálat rendjén kezdettől minden jól alakult: a templom nem nagy, az akusztika jó - így különösebb gond nem akadt. Mindezek mellett azonban tudtam, hogy a gyülekezetben ott feszül egy bizonyos várakozás is - a nagy vízválasztót a temetési szertartás jelentette. Szentivánlaborfalván négy felekezet él békésen egymás mellett, és a temetési szertartás az, amely összegyűjti a falu népét. Miután több temetési szertartást végeztem, a gyülekezet megnyugodva vette tudomásul, hogy a nő-lelkész épp úgy elvégzi ezt a nehéz szolgálatot, mint egy férfi. A szolgálatvégzéssel tehát nem volt gond, annál több akadt és akad az egyházközség vezetőségével. Mint ahogy van „hagyományos lelkész-modell”, úgy van hagyományos egyházi tisztségviselő-modell is. Faluhelyen az egyházi tisztségviselő kérdése egyben „presztízs kérdés” is volt. Sajnos az utóbbi évtizedek az emberekben nagyfokú közömbösséget szültek. Mint más gyülekezetekben is, a szentivánlaborfalvi vezetőség általában a középnemzedék képviselőiből került ki, akik az elmúlt 40 év alatt nőttek fel és kissé eltávolodtak az egyháztól. Tekintve, hogy a „korosztályuk” odaért, hogy tisztségviselők lehessenek, a gyülekezet tagjai megválasztották, meghívták őket a vezető tisztségek betöltésével. Ezek a tisztségek, mint tudjuk, csak *szimbolikus tőkével* járnak, vagyis nem fizetettek anyagiakban, hanem a közösség megbecsülésével. A közösséget összetartó szálak, a régi íratlan törvények azonban kezdenek mindinkább fellazulni, elvesztik mértékadó jellegüket. Az egyházközség tisztségviselői közül ezért nagyon sokan elfogadják, sőt igényt tartanak a címre, de az ezzel járó munkát és felelősséget már nem akarják vállalni. Ehhez járul még egy rejtett ellentét, mely Szentiván és Laborfalva lakosai között megvan (felekezettől függetlenül) a társadalmi „ranglétrát” illetően. A laborfalviak jórészt lófő székelyek leszármazottai, akik büszkéek eredetükre, míg a szentivániak zsellércsaládok utódai, akiket a faluban élő nemesurak telepítettek be. Érdekes megfigyelni azt is, hogy az ilyen „szegényebb” családból származó tisztségviselők sokkal többet adnak a címre, és munkát is többet vállalnak, ezzel kompenzálva önmaguk és a közösség előtt hátrányos helyzetüket.

A 89-es változások, ill. a földosztás ugyancsak sok ellentétet szült, melynek egyik megnyilvánulási helye a presbitériumi gyűlés is. Mikor odakerültem tehát, rejtett ellentétek erővonalába csöppentem, jóllehet ez az első időkből nem volt annyira nyilvánvaló. Csak idővel jöttem rá, hogy a presbitériumi gyűlések is magukon viselik eme konfliktusok jegyeit, és a közösségi ügyek tárgyalásánál a rejtett személyi ellentétek is befolyásolják a tárgyalt ügy kimenetelét.

Az első dolog, amit megtanultam az volt, hogy a keblitanácsi gyűlések alkalmával a tárgyalt ügyeket feladatként személyekre kell lebontani záros ha-

táridőn belül. Ugyanis az első időkben a határozatok csak nagyon lassan változtak meg. A „fogjuk meg és vigyétek” elv alapján mindenki úgy képzelte, hogy majd a másik megteszi, elvégzi, rá nincs szükség. A keblitanács ugyanakkor megszokta azt is, hogy a lelkész az ügyek nagy részét maga intézte. Hamar rájöttem arra, hogy, mint feleség és anya, én ezt a gyakorlatot nem tudom folytatni. Ezért a feladatok megoldása rendjén a presbitérium tagjait is bevontam, a feladatokat megosztottuk, és mindenki elvégezte a ráeső részt. Ez a nagyobb fokú aktivizálás, úgy érzem, pozitív módon befolyásolta az egyházközség életét is, mert a hívek megértették, hogy tenni is kell, nemcsak beszélni vagy határozatot hozni.

Ezen túl a gyülekezetben is, mint minden közösségben, vannak ún. hangadók, akik legtöbbször nem személyi képességeik vagy hozzáállásuk révén szereznek tekintélyt, hanem harciasságuk, „nagyobb hangerejük” által. Általában ők okozzák a legtöbb gondot a lelkésznek, hisz magatartásukkal könnyen befolyásolják jó vagy rossz irányba a híveket. Ezen „hangadók” kezelése (tekintve, hogy legtöbbször férfiak) elég kényes kérdés – még egy férfi – lelkésznek is. Egy kis ravaszsággal és tapintattal azonban ez is megoldható. Úgy kell bánni velük, hogy rávezessük őket a követendő útra, úgy „tálalva” a tényeket, hogy maguktól rájöjjenek a megfelelő megoldásra. Ha ez sikerül, a lelkész legjobb segítőitársai lesznek.

Amikor Szentivánlaborfalvára kerültem, a presbitériumban egyetlen nő sem volt. A tavalyi választások alkalmával két nő-presbitert is választottunk, így a presbitérium már nem annyira homogén férfitársaság, és „könnyebben kezelhető”.

IV. A nő-lelkész előnyei és hátrányai

a) Hátrányok

Az első nagy hátrány maga az a tény, hogy nő. A férfiak világában léteznek egyfajta „bajtársiasság”, mely összefogja őket. Az így született közösségből a nők természetesen kizártak. A közös munka, közös téma, közös sors – összekovácsolja a férfiakat. Az egyházközség vezetőségében is ők vannak többségben, ők határoznak. Egy ilyen közösségbe bekerülő férfi-lelkésznek viszonylag könnyű a dolga, hiszen egy közülük, és tekintélye már a pozíció által biztosítva van. Ezzel szemben a nőnek nem ilyen könnyű. A „primus inter pares” elve itt nem működik, mert ő más, ő nő. Azt, amit a lelkész elér férfiúi tekintélyével, erőszakosságával, esetleg erélyes fellépésével, azt a nő nem igazán tudja megvalósítani. Véleményem szerint két lehetősége van:

1. Átvesszi a férfi-modellt, és ahhoz alkalmazkodik - erőszakos, erélyes, „nagyszájú”. Ez azonban eléggé elriasztó. (Képzeljünk el egy „asztalt verő” vagy rikácsoló nő-lelkészt.) Emellett a mindennapokban a férfi-modell átvételének hátrányai azonnal kiütözköznek. A legegyszerűbb, leghétköznapiabb példa a közmunka esete. A férfi-lelkész együtt dolgozik a hívekkel, közösséget teremt, munka után együtt isznak meg egy pohár italt, így jelenlétével is erősíti a közösséget, az együvé tartozást. Ezt a nő-lelkész ritkán teheti meg, már a közmunka természeténél fogva is. Így kialakul egy kettősség: a hívek az egyház-

községért dolgoznak, de a lelkész nincs ott; ha ott van, ők küldik el, mert „nem nőnek való munka”. Ebben az esetben tűnik ki, hogy milyen lényeges a gondnok személye, aki a nő-lelkészt helyettesíti, képviseli az egyházat.

2. A második lehetőség az, hogy nem veszi át a férfi-modellt, hanem újat teremt. Itt két út is lehetséges:

a/ a „siránkozás”-modell: a női nem gyengeségét, a hagyományos férfiú „gavallérosságot” kihasználva érjük el azt, amit akarunk. Ez azonban veszélyes és véges módszer, nem is hiszem, hogy valamelyikünk használná, megalázó volta miatt.

b/ a rábeszélés-modell: az angoloknál van egy szép kifejezés, a „persuasion”, melyet a magyar rábeszélés, meggyőzés nem igazán ad vissza. Ez az, amit a székely úgy hív, „jobb kézzel vakarni a hal füledet”. Ez a rábeszélés nem ezt jelenti, hogy erőszakosan ráveszem őket, hogy azt cselekedjék, amit akarok. Inkább azt jelenti, hogy úgy mutatom be a dolgokat, hogy maguktól rájöjjenek a lényegre. Mint egy „szürke eminenciás” irányítom a háttérből az eseményeket, hogy a kívánt eredményt elérjem.

Női fegyver a taktika. A rábeszélés lehet közvetett is. Például arra akarom rávenni őket, hogy a közmunkán részt vegyenek. A legbiztonságosabb módszer (kipróbáltam), ha a feleséget győzöm meg a közmunka fontosságáról, aki a maga részéről „ráveszi” a férjét, hogy részt vegyen. Bebizonyosodott, hogy amikor a feleségeknél jártam, közben szinte mindenki megjelent, míg más esetben „közbejött valami”.

Ez a rábeszélő módszer kissé körülményesebb, de női mivoltunkhoz közelállóbb. A férfiú autoritás vagy bajtársiasság hiányát egy kis ravasz-sággal, női fifikával kompenzáljuk.

A női mivolt egy másik hátránya általában a gyakorlati érzék hiánya. Bevallom nagyon keveset értek az építkezéshez-javításhoz. De ezt a hiányt előnnyé tudjuk változtatni, amennyiben a férfi vezetőséget toljuk előtérbe, ezáltal pedig jobban bevonjuk őket a közösség ügyeinek intézésébe.

Amint kitűnik az eddig felsoroltakból, a nő-lelkész inkább a célorientált feladatok végzésében van hátrányban, de ezt a hátrányt előnnyé tudja változtatni, azáltal, hogy a férfiakat, a vezetőséget jobban belevonja az ilyen jellegű tevékenységekbe, ezáltal megerősítve a közösségi hovatartozás érzését.

b) Előnyök

A női mivolt a személyközi kapcsolatokban válik igazán nyilvánvalóvá. Mivel a nő érzékenyebb, több benne az empátiakészség, a türelem a híveivel, legyenek azok férfiak vagy nők, sokkal megértőbb, közvetlenebb kapcsolatot tud teremteni mint egy férfi. (Gondolom én.) E két év alatt azt tapasztaltam, hogy a nő-lelkésszel sokkal nyíltabbak az emberek, mint egy férfi-lelkésszel. Ez természetesen fokozottan áll a nő-híveim esetében. Aztán vannak olyan szertartásaink, ünnepeink (pl. keresztelés vagy Anyák napja) melyeken egy nő-lelkész szolgálata sokkal mélyebb és bensőségesebb, éppen női mivolta által. Ez tűnik ki a gyermekekkel való foglalkozás rendjén is. Ugyanakkor a nő sokkal másként közeledik és értelmez bizonyos dolgokat és jelenségeket mint egy férfi, mely által a lelkészi szolgálatnak egy új dimenziót adhat.

V. A lelkész nő férjének státusa/szerepköre

Nagyon kényes kérdés. Már kezdettől gondot okozott, hogy mi legyen a lelkész nő férjének szerepköre – és még máig is tisztázatlan. Lényeges az (saját tapasztalat), hogy jól definiált társadalmi státussal rendelkezzen. A gyülekezet szintjén a lelkész-feleségtől elvárt szerepkört természetesen nem tudja betölteni, és ügyelni kell a létező sztereotípiákra is. Pl: a gyülekezet számára természetes, hogy a nő-lelkész a férfi vezetőséggel vagy presbiterrel közösen jár-kezel intenzi az egyházközség ügyeit. De ugyanez a nő-lelkész férje és egy nőszövetségi tag esetében nem elfogadott, bármennyire is világos számunkra, hogy jelen esetben a „papné” – férfi. Amint már mondtam, a nő-lelkész férje nem tudja betölteni a hagyományosan elvárt szerepet. (pl. a nőszövetség vezetése), és végül kívülről marad. A gyülekezet szemében a lelkész nő „függelék”. Ugyanakkor felborul a hagyományos férfi/női-modell is, mert a falu szemében a lelkésznek nagyobb a presztízse mint a tanárnak. Ez frusztrációk és konfliktusok forrása. Mint a lelkész nő élettársa, a családi munkamegosztásban aktív szerepet kell vállalnia, sőt néha rámarad a háztartás. Mivel ezt faluhelyen még mindig csak női munkaként értelmezik, a férfi számára lealacsonyítónak, ez is ellentéteket szül.

A következtetésem az, hogy a férjnek nagy áldozatot kell vállalnia, azonosulnia kell a feleség, a nő-lelkész céljaival, és esetenként többet kell vállalnia a háztartás és gyermeknevelés gondjaiból, mint ahogy azt a férfiaktól elvárják.

VI. A nő-lelkész és a család

Minden nő potenciális feleség és anya, s ezáltal korlátozott mértékben tud megfelelni a „versenyszféra” követelményeinek. A női nem munkaerőként való felhasználásának korlátai vannak – az egyik a gyermekvállalás. Természetesen, hogy míg a gyermek kicsi, nagyon fontos neki az anya közelsége. Na persze az apjái is - de szülni és szoptatni mégiscsak én tudtam jobban kettőnk közül. Némi kárörömmel gondolok arra, hogy a férfiaknak az ilyesmi kimarad az életükből. Úgy kell nekik! A baj csak ott kezdődik, hogy a család vállalásával a dolgozó nőre kettős szerep hárul, és a kettős szerep összehangolása tele van konfliktusokkal. Mi az első: a karrier, a munka vagy a család?

Négy hónapig voltam szülési szabadságon, és a gyülekezet életében ez egy törési időszak volt, mert a beszoigáló lelkész a legjobb akarat mellett sem tudta a gyülekezetet összetartani.

A nő-lelkésznek talán ez a legnagyobb dilemmája: hogyan ossza be az idejét és energiáját, hogy jusson a gyülekezetre, a családra, netán önmagára is? (Ez a költői kérdés főleg az ünnepek idején válik kellemetlenné.) Nehéz kérdés – én még nem találtam meg a megoldást, mely mindhárom elvárásnak eleget tenne. Általában a körülmények határozzák meg, hogy melyik emelkedik ki túlsúlyban a többi rovására, bár a legtöbbször a „nő-lelkész” státus győz, férjem nagy bosszúságára, aki szerint elhanyagolom a családomat.

VII. A lelkész mint népevelő

Sok munkával jár, sok fáradtsággal és legtöbbször kevés eredménnyel. Az ünnepek, megemlékezések megszervezése, színdarabok tanítása mind olyan feladatok, melyeket más értelmiségek hiányában vagy érdektelenségük esetén a lelkésznek kell elvégeznie. A faluközösség elvárja, hogy a lelkész ne csak a gyülekezetét, hanem az egész faluközösséget is szolgálja. S ha a lelkész azt látja, hogy munkájának van eredménye, fel tudja rázni az elfásult, közömbös embereket, akkor az elégtétele nagyobb, mint a ráfordított idő vagy energia miatti sajnálkozás.

Összefoglalás

Bevált-e a nő-lelkész? Még nem tudjuk. Egyelőre végezzük a szolgálatot, és megpróbálunk „bizonyítani”. Ez a bizonyítás kérdése voltaképpen nagy terhet a vállunkon, hisz az első generációs nő-lelkészek beválnak-e vagy sem, még nem garancia a többiekre illetően. Véleményem szerint mindenkinek magának kell vállalnia a felelősséget és a munkát, de csakis saját maga esetében. És még az évenkénti egy lány hely is jobb a semminél. Lehetőség, melyet ki kell használni.

Ha egy ember - férfi vagy nő - tehetséges valamiben, ez az egész társadalom, közösség számára érték, el nem kótyavetélhető; a pelenkamosás nem lehet jogcím arra, hogy kibújjon bárki is a vállalt felelősség alól.

Ha egy ember - férfi vagy nő - úgy érzi, hogy mondanivalója van embertársai számára, hogy segíteni tud nekik, akkor ki kell mondania.

Véleményem szerint a nő-lelkész előtt két lehetőség áll: vagy alkalmazkodik a hagyományos férfi-modellhez, és megpróbálja a maga igényei és lehetőségei szerint átalakítani, vagy (és talán ez a szerencsésebb) kialakít egy nő-lelkész-modellt. Én hiszem azt, hogy egyházunkban van jövője a nő-lelkészeknek, ha hajlandók vállalni a szolgálatot, és női mivoltukat nem hátránynak, hanem előnynek fogják fel; ha merik vállalni az új utak keresését és az újszerűség kockázatát.

Bárhogy is ítéljük meg, a kezdet megtörtént, reménykedjünk, hogy a folytatás méltó lesz.

Dr. GAAL GYÖRGY

UNITÁRIUSOK A KOLOZSVÁRI EGYETEMEN

Egy és negyed százada, 1872. november 10-én nyílt meg a kolozsvári Magyar Királyi Tudományegyetem. Azóta Kolozsvár egyetemi város. S mivel e városban van a magyar unitáriusok központja, magától értetődik, hogy az egyetem igen nagy szerepet játszott az unitárius értelmiség felkészítésében, új alapokra helyezte az egyház lelkész- és tanárképzését. De az unitáriusok nem csak tanultak, hanem tanítottak is ezen az egyetemen, részt vettek szervezésében, vezetésében.

1. Az akkori egyetem-alapításnak több mint három százados előzményei vannak¹. Az önálló erdélyi fejedelemség kialakulása után felmerült az igény, hogy itt magasabb fokú akadémiát létesítsenek, itthon nyújtva lehetőséget a tehetségesebb fiatalok továbbtanulásához. Egy ilyen akadémia, a benne tanító tudós professzorok a fejedelmi udvar díszéül is szolgáltak. Az első erdélyi fejedelem, János Zsigmond élete túl hamar megszakadt ahhoz, hogy terveit valóra váltsa. Az olasz későreneszánsz szellemét lengyelországi tanulmányai alatt ismerte meg, udvari orvosa, Blandrata György pedig az antitrinitárius eszmék befogadására készítette elő a szépreményű királyfit. 1560 táján vette tervbe, hogy fejedelmi székhelyén főiskolát létesít, s nem kisebb tudóst, mint Petrus Ramust, kora híres matematikusát és filozófusát, a párizsi egyetem professzorát kérte fel vezetésére. Mivel ő nem jött Erdélybe, az iskolaalapítás elhalasztódott. Az 1565. január 22-i kolozsvári országgyűlés egyenesen felkérte a fejedelmet egy országos jellegű főiskola létesítésére. Ez Blandrata Györgyre bízta az akadémia megszervezését. Blandrata 1567-ben külföldi utat tesz, hogy a különböző egyetemek felépítését, működését tanulmányozza, tanárokat nyerjen meg. 1568 körül létesült is egy már unitárius jellegű felsőbb fokú iskola Gyulafehérváron. Élén a Páduában és Bolognában tanult jeles humanista, Gyulai Pál² állt, még három tanárára történik utalás. Ez az iskola azonban nem fejlődhetett tényleges akadémivá, úgyhogy 1570 táján a biztonságosabb fekvésű, de a fejedelmi székhelyhez közel eső Szászsebest választotta ki János Zsigmond egyetemi városul. Az 1571. január 6-i marosvásárhelyi országgyűlésen határozatot hozatott a helység várfalakkal való körülkerítésére. Külföldi tudósokat próbált megnyerni a tanári karba. E szép törekvéseknek azonban véget vetett a fiatal fejedelem 1571 márciusában bekövetkezett halála.

János Zsigmond alatt kétségtelenül unitárius akadémia létesült volna, bár őt nem felekezeti szempontok, hanem országos érdekek vezérelték. Sokkal felekezeti jellegű két másik fejedelem egyetem-alapítása. Báthory István, akkor már lengyel király, 1581 májusában Kolozsvárt jezsuita egyetemet állít fel, s ez ki is épül, rövid megszakításokkal 1605-ig működik, amikor a felekezeti türelmetlenség pusztítja el. Bethlen Gábor 1622-ben létesít akadé-